

VOICE

Voicing children Opportunities
Interaction Collective decision
making Education

Η συμμετοχή των παιδιών σε διαδικασίες μάθησης I

Κριτική θεώρηση και
παραδείγματα μέσα από το
πρίσμα των κυριότερων
θεωριών μάθησης

ΕΛ.ΙΔ.Ε.Κ.
Ελληνικό Ίδρυμα Έρευνας & Καινοτομίας

Το έργο υποστηρίχθηκε από το Ελληνικό Ίδρυμα Έρευνας και Καινοτομίας (ΕΛ.ΙΔ.Ε.Κ.) στο πλαίσιο της 3ης Προκήρυξης της Δράσης «Επιστήμη και Κοινωνία» με τίτλο «Κόμβοι Έρευνας, Καινοτομίας και Διάχυσης» (Αριθμός Έργου: 1953).

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Στην παρουσίαση αυτή συζητάμε:

- Τις διαφορετικές θεωρίες μάθησης και τις επιπτώσεις τους στον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε τις ικανότητες, τα κίνητρα και την συμμετοχή των παιδιών στην μαθησιακή διαδικασία αλλά και στον τρόπο που οργανώνουμε το εκπαιδευτικό μας έργο.

«Θα ήθελα να αποκτήσω περισσότερες γνώσεις ψυχολογίας για να καταλάβω καλύτερα πώς μαθαίνουν τα παιδιά».

Θα μπορούσαν οι θεωρίες ψυχολογίας να διευκολύνουν το έργο των εκπαιδευτικών;

Θα μπορούσαν να περιέχουν προκαταλήψεις που κάθε άλλο παρά μας βοηθούν να δημιουργήσουμε ένα δημοκρατικό περιβάλλον μάθησης;

Τι διαφοροποιεί τις θεωρίες μάθησης;

Ο τρόπος με τον οποίο αντιλαμβάνονται τους μηχανισμούς μάθησης οι διάφορες σχολές και θεωρίες της ψυχολογίας καταδεικνύει διαφορές στον τρόπο με τον οποίο σκέφτονται για και αντιμετωπίζουν τα μικρά παιδιά.

Όταν τα παιδιά θεωρούνται ανεπαρκείς οργανισμοί τότε αμφισβητείται η ικανότητά τους να αντιλαμβάνονται πλήρως μαθησιακούς σκοπούς και στόχους. Αντιθέτως όταν τα παιδιά αναγνωρίζονται ως άτομα που μπορούν δυναμικά να συνδιαμορφώσουν καταστάσεις, ενδυναμώνεται η φωνή τους και μεγιστοποιείται η συμμετοχή τους στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Σας έχουν ποτέ απασχολήσει τα παρακάτω ερωτήματα;

- Διαφέρουν τα παιδιά στον τρόπο που μαθαίνουν από ηλικία σε ηλικία;
- Μπορούν τα κίνητρα για μάθηση να προέρχονται από τα ίδια τα παιδιά, ή πρέπει τα κίνητρα να προσφέρονται από τους ενήλικες;
- Πώς μπορούν οι νηπιαγωγοί να μεγιστοποιήσουν τη μαθησιακή ικανότητα των παιδιών;
- Ποια είναι τα χαρακτηριστικά ενός περιβάλλοντος που μεγιστοποιεί τη μάθηση των παιδιών;
- Ποιος είναι ο ρόλος των συναισθημάτων και των σχέσεων στη μαθησιακή διαδικασία;

Οι απαντήσεις που δίνουν οι θεωρίες μάθησης

Στις επόμενες διαφάνειες & ενότητες παρουσιάζονται συνοπτικά οι απαντήσεις που δίνουν οι θεωρίες μάθησης στα παραπάνω ερωτήματα.

Θα παρουσιαστούν οι κυριότερες θεωρίες μάθησης με έμφαση:

Στον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνονται τους μηχανισμούς και τα κίνητρα μάθησης.

Στον τρόπο με τον οποίο διαμορφώνουν τον ρόλο του εκπαιδευτικού και τη γενικότερη διαμόρφωση του μαθησιακού περιβάλλοντος (με έμφαση στην επιλογή του εκπαιδευτικού υλικού, την οργάνωση του χώρου και του χρόνου και τη συγκρότηση του περιεχομένου του προγράμματος σπουδών).

Ποιες είναι οι σκέψεις σας για τα παρακάτω ερωτήματα;

- Μπορούν τα παιδιά να εξηγήσουν ή να δείξουν με τον δικό τους τρόπο τι τα κινητοποιεί να μάθουν;
- Μπορούν τα παιδιά να πουν ή να εκφράσουν με κάποιον τρόπο τι επιθυμούν από τους ενήλικες κατά τη μαθησιακή διαδικασία;

Διαφέρουν τα παιδιά στον τρόπο που μαθαίνουν από ηλικία σε ηλικία;

Η μάθηση θεραπεύει την πορεία προς την ενηλικίωση – το παιδί αντιμετωπίζεται ως ατελής οργανισμός

Συμπεριφορισμός: Το παιδί πρέπει να αποκτήσει γνώσεις, αξίες, συμπεριφορές που καθορίζονται από τους ενήλικες.

Θεωρία της Κοινωνικής Μάθησης : Το παιδί πρέπει να υιοθετήσει τα πρότυπα συμπεριφοράς που εγκρίνουν οι ενήλικες.

Slavin, 2006; Μαρβάκης, 2014

Το παιδί αντιμετωπίζεται ως αυτόνομη και ολοκληρωμένη προσωπικότητα – βιώνει με ολοκληρωμένο τρόπο τον κόσμο

Κονστρουκτιβισμός: Το παιδί κατασκευάζει τη γνώση & την αντίληψη του περιβάλλοντός του.

Ψυχοδυναμική θεωρία: Τα παιδιά μαθαίνουν λύνοντας τις εσωτερικές εντάσεις και συγκρούσεις τους με θετικό τρόπο.

Νευροεπιστήμες: Η μάθηση επιτυγχάνεται με τη διέγερση των νευρωνικών δικτύων.

Mora, 2021; Mac Naughton (2020); Arnold, 1994

Οι ιδέες και οι απόψεις των παιδιών, ο τρόπος με τον οποίο προσεγγίζουν τον κόσμο είναι «πλούτος» για τη μαθησιακή διαδικασία.

Κοινωνικός κονστρουκτιβισμός: Η μάθηση κατασκευάζεται μέσα σε πλαίσια που διαμορφώνονται από τον γεωγραφικό χώρο, τον χρόνο, το κοινωνικό φύλο και το κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο.

Οι διαφορές των παιδιών δεν προσλαμβάνονται ως ανεπάρκειες των παιδιών αλλά ως εναλλακτικοί τρόποι θεώρησης και βιώματος του κόσμου.

Dahlberg, Moss, & Pence, A. (2021); Mac Naughton (2020).

Μαθαίνουν τα παιδιά με διαφορετικό τρόπο από τους ενήλικες;

Αν θεωρήσουμε ότι τα παιδιά μαθαίνουν με τον δικό τους, ιδιαίτερο τρόπο, ο οποίος είναι διαφορετικός σε κάθε ηλικία, τότε οι εκπαιδευτικοί της προσχολικής ηλικίας θα πρέπει να οργανώνουν μαθησιακά περιβάλλοντα σύμφωνα με τα χαρακτηριστικά της προσχολικής ηλικίας.

**Μπορούν τα κίνητρα για μάθηση να προέρχονται
από τα ίδια τα παιδιά, ή πρέπει τα κίνητρα να
προσφέρονται από τους ενήλικες;**

Τα κίνητρα δημιουργούνται (καθορίζονται) από τη φύση

Θεωρία Ωρίμασης: Η φύση παρακινεί τη μάθηση καθώς γεννιόμαστε με γενετικά προκαθορισμένους μηχανισμούς μάθησης. Τα κίνητρα είναι το αποτέλεσμα της ανάπτυξης εγγενών σωματικών, συναισθηματικών, γνωστικών και ψυχολογικών μηχανισμών.

Ψυχοδυναμική Θεωρία: Τα κίνητρα ενισχύονται από: α) Τη θετική επίλυση των εσωτερικών συγκρούσεων και β) από την ενθάρρυνση της αυτοέκφρασης των παιδιών.

Θεωρίες νευροεπιστημών: Η μάθηση βασίζεται στην ανάπτυξη των νευρονικών δικτύων. Οι στρεσογόνες καταστάσεις περιορίζουν τις νευρωνικές συνάψεις, επομένως μειώνουν τα κίνητρα για μάθηση. Τα παιδιά μαθαίνουν καλύτερα όταν ενισχύεται η εγκεφαλική λειτουργία κατά τις κρίσιμες περιόδους ανάπτυξης του εγκεφάλου.

Τα κίνητρα δημιουργούνται και ενισχύονται από τους ενήλικες

Συμπεριφορισμός: Η θετική ενίσχυση δημιουργεί και συντελεί στη διατήρηση των κινήτρων για μάθηση της επιθυμητής συμπεριφοράς.

Θεωρία κοινωνικής Μάθησης: Τα κίνητρα δημιουργούνται κι ενισχύονται από την έντονη παρουσία υποδειγματικών συμπεριφορών και από την υποδειγματική παρουσίαση των επιθυμητών συμπεριφορών.

Τα κίνητρα προκύπτουν από την επαφή με καταστάσεις της πραγματικότητας και από τη σύνδεση της μάθησης με τα βιώματα και τις εμπειρίες των παιδιών

Κονστρουκτιβισμός: Τα κίνητρα για μάθηση προκύπτουν κατά τις αλληλεπιδράσεις των παιδιών με το περιβάλλον τους. Η μάθηση είναι πιο αποτελεσματική όταν επεκτείνει το υπάρχον επίπεδο κατανόησης και δεξιοτήτων.

Κοινωνικός κονστρουκτιβισμός : Τα κίνητρα των παιδιών καθορίζονται σε σημαντικό βαθμό από τον τόπο και τον χρόνο στον οποίο ζουν, από το φύλο, το κοινωνικο-πολιτισμικό περιβάλλον και την κοινωνική τους τάξη.

Η ανάδειξη της φωνής του παιδιού μέσα από τον εντοπισμό των κινήτρων για μάθηση

Η φωνή του παιδιού
στις μαθησιακές
διαδικασίες με κίνητρα
που δημιουργούνται
και υποστηρίζονται
από τους ενήλικες

Όταν το παιδί δε
δικαιούται να
έχει άποψη, ο
ρόλος του
υποβιβάζεται
και υποτιμάται.

Εξωγενή κίνητρα όπως οι αμοιβές υποβιβάζουν τον ρόλο του παιδιού σε αυτόν του εκτελεστικού οργάνου.

Η παροχή υποδειγματικών μοντέλων συμπεριφοράς ελέγχεται από τους ενήλικες.

Και στις δύο παραπάνω περιπτώσεις απαιτείται συμμόρφωση των παιδιών προς αυτά που οι εκπαιδευτικοί ή το εκπαιδευτικό σύστημα στο σύνολό του θεωρούν ως σημαντικά και απαραίτητα.

Η φωνή του παιδιού
στις μαθησιακές
διαδικασίες που
υποστηρίζονται από
ενδογενή κίνητρα

Η φωνή του
παιδιού
αναδεικνύεται
με έμμεσο τρόπο
μέσα από την
αναγνώριση των
αναγκών του.

Η ύπαρξη ενδογενών κινήτρων είναι προτιμότερη γιατί δεν προϋποθέτει την ύπαρξη εξωτερικής ενίσχυσης (ανταμοιβών, κυρώσεων, κλπ.). Η πηγή των κινήτρων βρίσκεται στο παιδί, επομένως η στρατηγική που ακολουθείται από τη θεωρία της ωρίμανσης λαμβάνει υπόψη τους ιδιαίτερους ρυθμούς ανάπτυξης του κάθε παιδιού.

Η λύση των εσωτερικών συγκρούσεων με θετικό τρόπο ενισχύει την αυτοεκτίμηση & αυτοπεποίθηση του παιδιού, δημιουργεί την αίσθηση ενός θετικού κόσμου.

Η καλλιέργεια δεξιοτήτων μέσω της διέγερσης του εγκεφάλου είναι επίσης μία στρατηγική που αναπτύσσεται εστιάζοντας στο παιδί και λαμβάνει υπόψη του τις ιδιαιτερότητες και τις ανάγκες ανάπτυξης του εγκεφάλου του.

Η φωνή του παιδιού στις μαθησιακές διαδικασίες που τα κίνητρα δημιουργούνται κι εξελίσσονται μέσα από την αλληλεπίδραση του παιδιού με το περιβάλλον του

Η φωνή του παιδιού αναδεικνύεται με έμμεσο και άμεσο τρόπο κι ενισχύεται μέσα από την παροχή της δυνατότητας διαπραγμάτευσης

Τα ενδογενή κίνητρα λαμβάνονται υπόψη κι έχουν πρωταγωνιστικό ρόλο, καθώς τα παιδιά μπορούν να δείξουν τι τα ενδιαφέρει και τι θέλουν να μάθουν. Η αλληλεπίδραση με τα αντικείμενα και το μαθησιακό περιβάλλον αυξάνει την περιέργεια των παιδιών και ενισχύει τον έλεγχο που έχουν πάνω στη μαθησιακή διαδικασία.

Αναγνωρίζεται η επιρροή των συνθηκών ζωής του παιδιού πάνω στη διαμόρφωση των μαθησιακών κινήτρων.

Τα κίνητρα μάθησης ενδυναμώνονται ή αλλάζουν μέσα από την αλληλεπίδραση με συνομιλήκους και ενήλικες.

Αναφορές

- Arnold, R. (1994). The theory and principles of psychodynamic pedagogy. *Forum of Education*, 49(2), 21-33.
- Dahlberg, G., Moss, P. & Pence, A. (2021). *Πέρα από την ποιότητα: Γλώσσες αξιολόγησης στην προσχολική αγωγή* (μτφρ. Α. Γυφτοπούλου, επιμ. Π. Κυπριανός & Ε. Μουσένα). Αθήνα: Gutenberg.
- Mac Naughton, G. (2020). *Διαμορφώνοντας την προσχολική ηλικία: αντιλήψεις για τη μάθηση, το πρόγραμμα σπουδών και το παιδαγωγικό πλαίσιο* (μτφρ. Γ. Σκαρβέλη, επιμ. Μ. Αμπαρτζάκη). Αθήνα: Πεδίο.
- Μαρβάκης, Α. (2014). *Στρατηγικές και πρακτικές μάθησης*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.
- Mora, F. (2021). *Νευροεκπαίδευση. Μαθαίνουμε μόνο ό,τι αγαπάμε* (μτφρ, Κ. Παλαιολόγος, επιμ. Χ. Δάλλα). Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.
- Slavin, R. E. (2006). *Εκπαιδευτική Ψυχολογία. Θεωρία και Πράξη* (μτφρ, Ε. Εκκεκάκη, επιμ. Κ. Μ. Κόκκινος). Αθήνα: Μεταίχμιο.

Το έργο υποστηρίχθηκε από το Ελληνικό Ίδρυμα Έρευνας και Καινοτομίας (ΕΛ.ΙΔ.Ε.Κ.) στο πλαίσιο της 3ης Προκήρυξης της Δράσης «Επιστήμη και Κοινωνία» με τίτλο «Κόμβοι Έρευνας, Καινοτομίας και Διάχυσης» (Αριθμός Έργου: 1953).

Voicing children Opportunities
Interaction Collective decision
making Education

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ